

Валюта нарығындағы ахуал, базалық мөлшерлемені көтеру факторлары және оның экономиканы кредиттеуге әсері туралы ҚҰБ Төрағасы Ғ. Пірматовтың негізгі тезистері

Базалық мөлшерлемені өзгеріссіз сақтап қалу шешіміне әсер еткен факторлар туралы

Бұл шешім осы жылдың мамыр-маусым айларында жүргізілген болжамдық раундтың қорытындысы негізінде қабылданды. Біз инфляция өсіп, жыл соңына қарай 13-15% деңгейінде қалыптасады деп болжап отырмыз.

2022 жылғы наурыздан бастап геосаяси жағдайдың шиеленісуі және Қазақстанның қаржы нарығына қысымның айтарлықтай күшеюінің аясында Қазақстанда инфляция үдей түскенін ескерген жөн. Ресей Федерациясына қарсы санкцияларға байланысты жаһандық жеткізілім тізбегіндегі проблемалардың шиеленісуі әлемдегі өндіріс құнының қымбаттауына алып келуде. Шешім қабылдағанда біз осы факторлардың барлығын ескереміз.

Орта мерзімді кезеңде инфляцияны бәсеңдету мақсатымен инфляциямен күрес пен экономиканың өсуі арасындағы теңгерімді ескере отырып, біз базалық мөлшерлемені 14% деңгейінде сақтап қалдық.

Базалық мөлшерлеменің жоғары болуы контрциклдік бюджет саясатымен және сыртқы инфляциялық қысымның әлсіреуімен бірге 2023 жылы инфляцияның 7,5-9,5%-ға дейін баяулауына ықпал етеді.

Ресей мен Қазақстанның ақша-кредит саясаттарының ерекшеліктері туралы

Кейбір сарапшылардың Қазақстан мен Ресей орталық банктерінің базалық мөлшерлемелерін салыстыратыны рас. Ресей банкі ағымдағы жылдың ақпан айында негізгі мөлшерлеменің 9,5%-дан 20% – ға екі есе артуынан кейін экономиканың құлдырауынан болып жатқан дефляциялық процестерді ескере отырып, қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ету үшін оны 9,5% - ға дейін төмендетті. Сондай-ақ, Ресейде бірнеше аптадан бері дефляция байқалуда, маусымдық түзетілген инфляция соңғы уақытта межеленген деңгейден айтарлықтай төмен болды, бұл ретте мөлшерлемені қарқынды төмендету – заңды құбылыс.

Ресейдегі жағдайға қарағанда, Қазақстанда рецессия күтілмейді, керісінше, іскерлік белсенділіктің, сұраныстың өсуі жағдайында қосымша фискалдық импульс аясында инфляциялық қысымның одан әрі күшеюі күтілуде. Осы орайда Ресей мен Қазақстандағы базалық мөлшерлемелерді салыстыру дұрыс емес.

Базалық мөлшерлеменің инфляцияға ықпалы

Ұлттық Банк инфляциялық таргеттеу режимінде ақша-несие саясатын жүргізе отырып ортамерзімді перспективада инфляциялық мақсатқа қол

жеткізуді көздейді. Макроэкономикада қабылданған шешімдердің бірден нәтиже бермейтінін түсіну керек. Ұлттық Банктің ағымдағы шешімі инфляция бойынша мақсатқа бірден емес, бірнеше айдың көлемінде қол жеткізуге бағытталған.

Ұлттық Банк орта мерзімді нысаналы бағдарлардан болжанатын инфляция траекториясының алшақтығын қысқарту үшін барлық қажетті шараларды қабылдауда, инфляциялық таргеттеудің мәні де осында.

Әзірге біз ставканы төмендетуге себеп көріп отырған жоқпыз. Мөлшерлеме 2024 жылдың аяғында таргеттелетін диапазонға жақындайтын траекторияға сәйкес инфляция деңгейі азайған жағдайда төмендейтін болады.

Базалық мөлшерлеменің экономиканы несиелеуге әсері

Негізі экономиканы несиелендіру мәселелері Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігі құзыретінде. Ұлттық Банк өз тарапынан 2021 жылдың шілде айынан ақша-кредит саясатын қатаңдату циклін бастады. Егер беріліп жатқан жаңа несиелерді қарастыратын болсаңыз, оның көлемі, әсересе бизнеске беріліп жатқан несиелер, айтарлықтай қомақты. Мысалға, өткен жылдың өзінде бизнеске берілген жаңа кредиттер 20,3%-ға өсіп, 11,1 трлн теңгеге дейін жетті. Экономикаға берілген несиелердің жалпы көлемі 24,8%-ға, 19,5 трлн теңгеге дейін өсті.

Яғни, несиелендіру азайған жоқ. Ал, біздің ортақ мақсатымыз – берілетін несиенің санын емес, сапасын арттыру. Есіңізде болар, осыдан жиырма шақты жыл бұрын ел экономикасы қарқынды өсіп, халыққа несие беру үдей түскен. Бірақ, одан сапалы нәтиже шыға қойған жоқ.

Ұлттық Банк базалық мөлшерлеме бойынша шешім қабылдай отырып, инфляциямен күрес пен экономиканың өсуі арасындағы теңгерімді ескере отырып, инфляцияны төмендету бойынша неғұрлым икемді сценарийді таңдады.

Ұлттық Банкке қос мандат беру мәселесіне қатысты ҚҰБ ұстанымы туралы

Орталық банктің құзыретінде инфляцияның мақсатты көрсеткіштеріне қол жеткізуге мүмкіндік бере отырып, экономиканың өсуіне тікелей әсер ететін немесе оны тікелей ынталандыратын тетіктер жоқ.

Әлемдік тәжірибеде шынымен де орталық банктердің қос (көп) мандатты қолдану тәжірибесі бар. Алайда, бұл инфляциясы бұрыннан бері төмен, әрі тұрақты дамыған елдерге ғана тән. Сондай-ақ, көп жағдайда мұндай орталық банктердің басты мақсаты – баға тұрақтылығын сақтау, ал экономикалық өсу (экономикалық саясат) мандаты екінші орында қалады.

Қазіргі жоғары инфляция орын алып отырған жағдайымызда Ұлттық Банктің ақша-кредит саясатын тұрақтандырушы рөлін сақтап қалғаны әлдеқайда маңызды.

Рубль бағамының нығаюы себептері мен серпіні

Ұлттық Банк ұлттық валюта бағамының еркін өзгермелі қағидаттарын ұстанады.

Маусым айында рубльдің бағасы барлық валюталарға, ең алдымен АҚШ долларына қатысты айтарлықтай нығайды. Осындай айтарлықтай нығаю Ресей Федерациясында енгізілген капитал қозғалысын шектеу шаралары, энергия ресурстарын қоса алғанда, негізгі экспорттық тауарлардың жоғары бағалары аясында, импорттың айтарлықтай қысқаруымен бірге орын алды. Бұрын енгізілген валюталық шектеулердің айтарлықтай жеңілдеуіне қарамастан, Ресей рублі мұнай мен газдың жоғары бағасы мен импорттың төмен көлемі аясында нығаюын жалғастырды.

Өз кезегінде, теңгенің Ресей рубліне қатысты айырбас бағамы тікелей қалыптаспайды, ол теңге мен рубльдің долларға қатысты бағамына қарай жекелей қалыптасады. Теңге/рубль нарығы дербес қалыптасу үшін біздің мемлекеттер арасындағы сауда-саттық теңесуі қажет. Ал, қазір біздің Ресейден әкелетініміз, Ресейге апаратынымыздан әлдеқайда көп, жіне біздің тауар сатушыларымыз өз тауарларын Ресейге сатқанда теңгеге емес, валютаға сатқанды таңдайды. Сондықтан теңгеге деген сұраныс төмен.

Құбылмалы айырбас бағамы саясатын ұстану – теңгерімсіздіктердің жинақталуын болдырмайды және онымен қатар елдің алтын-валюта резервтерін сақтауға мүмкіндік береді. Сондықтан рубльмен немесе кез келген басқа валютамен паритетке әсер ету мақсатында ұлттық валютаның айырбас бағамы бойынша кез келген амалдар жасауға жол берілмейді.

Теңге бағамының құбылмалылығына ықпал ететін факторлар

Ұлттық Банк валюталық интервенцияларды және валюта нарығында жүргізілген барлық операциялар туралы ақпаратты айдың соңында ашып көрсетеді. Ұлттық Банк ішкі валюта нарығында жүргізілген операциялардың көлемін және операцияларды жүргізу себептерін жариялап отырады. Сонымен қатар, теңге бағамының құбылу себептерін де үздіксіз түсіндіріп келеміз.

Бұл ретте қаржылық тұрақтылыққа қауіп-қатерге жол бермеу мақсатында Ұлттық Банк бағамның шамадан тыс құбылмалылығы кезінде валюталық сауда-саттыққа араласу құқығын сақтайды.

Бұған дейін ҚРҰБ ресми мәлімдемелерінде айтылғандай, қысқа мерзімді перспективада теңге бағамының құбылмалылығы геосаяси жағдайдың өзгеруіне, ішкі қатысушылардың күтулеріне және әлемдік нарықтардағы жағдайға байланысты болады.

Геосаяси тәуекелдер мен қаржы жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз ету туралы

Иә, біз қиын сын-тегеуріндерге кезігіп отырмыз, бірақ қаржы жүйесі оларға төтеп беріп, табысты еңсеріп келеді. Атап айтқанда, біз қабылдаған

шаралар ақпан айында бүкіл дүниежүзін дүр сілкіндірген оқиғалар кезінде қаржылық тұрақтылықты сақтап қалуға сеп болды.

Болашақта бізді не күтіп тұрғанын қазір ешкім айта алмайтыны анық, бірақ жағдай біршама тыныш. Біз бәріміз қиындықтар мен тәуекелдерді көріп отырмыз, қаржылық институттарымыз тұрақты. Қазіргі уақытта біздің қаржы жүйемізде не болып жатқанына ерекше алаңдамас едім. Иә, көптеген сынақтар, тәуекелдер бар. Бірақ, біз кез келген құбылысқа дайынбыз.

Біз жағдайды үнемі бақылап отырамыз, жаңа санкцияларды, басқа елдердегі шешімдердің экономикамыз бен қаржы жүйемізге әсерін сараптаймыз. Ұлттық Банкте өте білімді әрі білікті мамандар жұмыс істейді және олардың барлығы өз ісіне адал. Қаржылық және баға тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін барлық құралдар мен ресурстар жеткілікті.

Біз ашық коммуникациялық саясатты ұстануды жалғастырамыз, нарықтың кәсіби қатысушылары не істеп жатқанымызды және оны қалай қамтамасыз етуге тырысып жатқанымызды түсінуі үшін шешімдеріміздің логикасын мейлінше тез ашып көрсетуге тырысамыз. Меніңше, қазіргі жағдайда бұл өте маңызды.